

KANTELUT

Oikeuskanslerinvirastoon 10.8.2021 – 28.9.2021 välisenä aikana saapuneissa sekä eduskunnan oikeusasiamiehen valtioneuvoston oikeuskanslerin käsiteltäväksi siirtämissä kanteluissa arvostellaan valtioneuvostoa siitä, että valtioneuvosto on 5.8.2021 antamallaan asetuksella säätänyt, että ”12-15 vuotias lapsi voi itse päättää, haluaako hän ottaa koronarokotteen”. Kanteluiden mukaan lapsen päätäntävaltaan on tehty se varaus, että terveydenhoitaja arvioi, ymmärtääkö lapsi riittävästi, mistä on kysymys. Kanteluissa katsotaan, että todellinen päätäntävalta asiassa on siirretty käytännössä koulujen terveydenhoitajille, joilla ei kantelijoiden näkemyksen mukaan ole koulutuksensa puolesta pätevyyttä tällaisen arvion tekemiseen. Kantelijoiden mukaan tällaisissa asioissa päätösvalta kuuluu lain mukaan vanhemmille. Kanteluiden mukaan menettely rikkoo Suomea sitovaa Nürnbergin säännöstöä, jonka mukaan kokeellista hoitoa saavan henkilön tulee olla täysin tietoinen siitä, mitä hoito sisältää, mitkä ovat riskit ja mihin hoito perustuu. Lisäksi kanteluissa todetaan, että painostaminen lääketieteellisiin toimenpiteisiin on sekä Oviedon sopimuksen että Unescon bioetiikan julistuksen vastaista.

Eräissä kanteluissa arvostellaan yleisesti myös asetuksen valmistelusta ja lasten koronarokotteista vastanneiden ministeriöiden ja Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen virkamiehiä.

Kanteluissa vaaditaan oikeuskansleria ryhtymään toimiin laittomuuden lopettamiseksi ja asetuksen kumoamiseksi. Eräissä kanteluissa vaaditaan kaikkien alaikäisten rokotusten keskeyttämistä.

RATKAISU

Säännökset

Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti.¹

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.²

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.³

Lapsen oikeuksista tehdyn sopimuksen (jäljempänä lapsen oikeuksien sopimus) 12 artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltiot takaavat lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, oikeuden vapaasti ilmaista nämä näkemyksensä kaikissa lasta koskevissa asioissa. Lapsen näkemykset on otettava huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti.³

Ihmisoikeuksien ja ihmisarvon suojaamiseksi biologian ja lääketieteen alalla tehdyn sopimuksen (nk. Oviedon sopimus, jäljempänä yleissopimus ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä) 5 artiklan 1 kohdan mukaan terveyteen kohdistuva toimenpide voidaan suorittaa vain, jos kyseinen henkilö on antanut suostumuksensa vapaasta tahdostaan ja tietoisena kaikista asiaan vaikuttavista seikoista. Artiklan 2 kohdan mukaan kyseiselle henkilölle on annettava etukäteen asianmukainen selvitys toimenpiteen tarkoituksesta ja luonteesta sekä sen seurauksista ja riskeistä.

---

¹ Perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen ([HE 309/1993 vp](#)) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan hallitusmuodon 5 §:n 3 momentilla (nykyisin perustuslain 6 §:n 3 mom.) säännöksellä halutaan korostaa, että lapsia tulee kohdella sekä aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina, periaatteessa yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä että keskenään yhdenvertaisesti. Esityksen mukaan säännös osoittaa, että jokaista lasta tulee kohdella yksilönä, ei pelkästään passiivisena toiminnan kohteena. Toisaalta esityksessä on todettu, että lapset tarvitsevat vajaavaltaisina ja aikuisväestöä heikompana ryhmänä erityistä suojelua ja huolenpitoa ja että säännös tarjoaa perustan lasten tasa-arvoisen aseman aikuisväestöön nähden turvaamaan tarvittavalle lasten positiiviselle erityiskohtelulle.

² Edellä mainitun perusoikeusuudistusta koskevan hallituksen esityksen yksityiskohtaisten perustelujen mukaan hallitusmuodon 6 §:n 1 momentissa (nykyisin perustuslain 7 §:n 1 mom.) tarkoitettu henkilökohtainen vapaus on luonteeltaan yleisperusoikeus, joka suojaa ihmisen fyysisen vapauden ohella myös hänen tahdonvapauttaan ja itsemääräämisoikeuttaan.

³ YK:n lapsen oikeuksien komitea on [yleiskommentissaan nro 12](#) todennut, että sopimusvaltioiden on taattava oikeus tulla kuulluksi jokaiselle lapselle, ”joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä”. ”Tätä ilmaisua ei pidä nähdä rajoituksena vaan pikemminkin sopimusvaltioiden velvollisuutena arvioida lapsen valmiuksia muodostaa mahdollisimman itsenäisesti oma mielipide. Tämä tarkoittaa sitä, etteivät sopimusvaltiot voi lähteä liikkeelle siitä olettamuksesta, ettei lapsi kykene ilmaisemaan omia näkemyksiään. Sen sijaan sopimusvaltioiden pitäisi olettaa, että lapsi kykenee ilmaisemaan näkemyksiään, sekä tunnustaa, että hänellä on oikeus ilmaista niitä, ilman että lapsen tarvitsee ensin osoittaa kykenevänsä siihen.” (Edellä oleva on epävirallinen suomenkielinen käännös yleiskommentista, yleiskommentti virallisilla kielillä on nähtävänä sivulla https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=5&DocTypeID=11).

Ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä tehdyn yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan jos alaikäinen ei lain mukaan voi antaa suostumustaan toimenpiteeseen, voidaan toimenpide suorittaa vain hänen laillisen edustajansa tai laissa määrätyn viranomaisen, henkilön tai muun tahon luvalla. Alaikäisen mielipide on otettava huomioon hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavasti.

Lapsen huollosta ja tapaamisoikeusta annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan lapsen huoltajan on turvattava lapsen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lain 1 §:ssä säädetään. Tässä tarkoituksessa huoltajalla on oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, koulutuksesta, asuinpaikasta, harrastuksista sekä muista henkilökohtaisista asioista. Pykälän 2 momentin mukaan ennen kuin huoltaja tekee päätöksen lapsen henkilökohtaisessa asiassa, hänen tulee keskustella asiasta lapsen kanssa, jos se lapsen ikään ja kehitystasoon sekä asian laatuun nähden on mahdollista. Päätöstä tehdessään hänen on otettava huomioon lapsen mielipide ja toivomukset.

Potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (jäljempänä potilaslaki) 2 §:n 2 kohdan mukaan kyseisessä laissa tarkoitetaan terveyden- ja sairaanhoidolla potilaan terveydentilan määrittämiseksi taikka hänen terveytensä palauttamiseksi tai ylläpitämiseksi tehtäviä toimenpiteitä, joita suorittavat terveydenhuollon ammattihenkilöt tai joita suoritetaan terveydenhuollon toimintayksikössä.

Potilaslain 6 §:n 1 momentin mukaan potilasta on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.

Alaikäisen henkilön oikeudesta päättää hoidostaan säädetään potilaslain 7 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan alaikäisen potilaan mielipide hoitotoimenpiteeseen on selvitettävä silloin, kun se on hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden mahdollista. Jos alaikäinen ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään hoidostaan, häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan.⁴

Potilaslain 5 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on annettava selvitys hänen terveydentilastaan, hoidon merkityksestä, eri hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista sekä muista hänen hoitoonsa liittyvistä seikoista, joilla on merkitystä päätettäessä hänen hoitamisestaan. Pykälän 2 momentin mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön on annettava selvitys siten, että potilas

---

⁴ Potilaslakia koskevan hallituksen esityksen ([HE 185/1991 vp](#)) yksityiskohtaisten lain 7 §:ää koskevien perustelujen mukaan pykälä korostaa alaikäisen oman tahdon merkitystä hoitoratkaisuja tehtäessä. Esityksen mukaan ratkaisevaa asian arvioimisessa olisi se, kykeneekö potilas ymmärtämään hoidon tai siitä kieltäytymisen merkityksen ja vaikutuksen terveydentilalleen. Tällöin tulisi esityksen mukaan ottaa huomioon muun muassa potilaan ikä, hänen yleinen kypsytyensä sekä hoitotoimenpiteiden luonne ja niihin mahdollisesti liittyvät riskitekijät. Alaikäisen kyky itse päättää hoidostaan jäisi esityksen perusteella lääkärin ja muun terveydenhuollon ammattihenkilöstön arvioitavaksi.

ymmärtää sen sisällön.⁵

Tartuntatautilain 54 §:n 1 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää 45 §:n 1 momentissa tarkoitetun muun kuin kansalliseen rokotusohjelmaan kuuluvan yleisen vapaaehtoisen rokotuksen toimeenpanosta ja toimeenpanoon osallistuvista tahoista sekä mitä väestön osaa, ryhmää tai ikäluokkaa rokottaminen koskee, minkä ajan kuluessa rokottaminen toteutetaan sekä muita välttämättömistä rokottamiseen liittyvistä asioista.

Koronarokotteiden antaminen alaikäisille perustuu tartuntatautilain 54 §:n nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen vapaaehtoisista covid-19 -rokotuksista. Asetuksen 2 §:n 1 momentin mukaan covid-19-taudilta suojaamiseen käytetään lääketieteellisen näytön ja hyväksytyyn käyttöaiheen perusteella Euroopan unionin myyntilupajärjestelmän mukaisesti myyntiluvan saaneita SARS-CoV-2 -rokotteita. Pykälän 2 momentin 2 kohdassa säädetään rokottamisjärjestyksestä ja sen 4 kohdan mukaan rokottaa voidaan myös 12-15-vuotiaat asetuksen mukaisessa järjestyksessä.

Perustuslain 108 §:n perusteella oikeuskanslerin tehtävänä on valvoa valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointen lainmukaisuutta.

Perustuslain 112 §:n mukaan jos oikeuskansleri havaitsee valtioneuvoston tai ministerin taikka tasavallan presidentin päätöksen tai toimenpiteen laillisuuden antavan aiheita huomautukseen, hänen tulee esittää huomautuksensa perusteluineen. Jos se jätetään ottamatta huomioon, oikeuskanslerin tulee merkittyä kannanottonsa valtioneuvoston pöytäkirjaan ja tarvittaessa ryhtyä muihin toimenpiteisiin.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 4 §:n 1 momentin mukaan oikeuskansleri tutkii kantelun, jos on aiheita epäillä oikeuskanslerin valvontavaltaan kuuluvan henkilön, viranomaisen tai muun yhteisön menetelleen lainvastaisesti tai jättäneen velvollisuutensa täyttämättä taikka jos oikeuskansleri muusta syystä katsoo siihen olevan aiheita.

Asian arviointi

Valtioneuvoston yleisistunto päätti 5.8.2021 sosiaali- ja terveysministeriön esittelystä antaa valtioneuvoston asetuksen vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annetun valtioneuvoston asetuk-

---

⁵ Alaviitteessä 4 mainitun hallituksen esityksen yksityiskohtaisten potilaslain 5 §:ää koskevien perustelujen mukaan potilaalle tulisi ennen hoitoon ryhtymistä antaa selvitys hoidon merkityksestä, laajuudesta, riskitekijöistä, epäonnistumismahdollisuuksista, komplikaatioista sekä hoitovaihtoehdoista ja niiden vaikutuksista. Esityksen mukaan selvitys tulisi antaa myös siitä, mitä seurauksia potilaalle voi aiheutua, jos hoitotoimenpide jätettäisiin suorittamatta. Edelleen esityksen mukaan selvitystä annettaessa olisi otettava huomioon potilaan ikä, koulutus, äidinkieli ja muut henkilökohtaiset ominaisuudet.

sen 2 §:n muuttamisesta. Asetuksen 2 §:n 2 momentin 4 kohtaan, jossa säädetään eri väestöryhmille annettavista rokotuksista, lisättiin 12-15-vuotiaat. Aiemmin voimassa olleessa asetuksessa nuorin rokotettava ryhmä oli 16-29-vuotiaat.

Asetuksen perustelumuioston 2 §:ää koskevien yksityiskohtaisten perustelujen mukaan Euroopan lääkevirasto (EMA) suositteli BioNTechin ja Pfizerin kehittämän covid-19-rokotteen (Comirnaty) käyttöaiheen laajennusta 12-15-vuotiaisiin, ja Euroopan komissio hyväksyi myyntiluvan laajennuksen 28.5.2021. Myös Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen asettama Kansallisen rokotusasiantuntijaryhmän (KRAR) lasten koronarokottamisen alatyöryhmä suositti kokouksessaan 21.6.2021 12-15-vuotiaiden lasten ja nuorten vapaaehtoisten koronarokotusten aloittamista Suomessa heti kun se on mahdollista. Perustelujen mukaan suositus perustuu julkaistuun tieteelliseen näyttöön rokotteen immunogeenisuudesta, turvallisuudesta ja tehosta, mallintamisella tehtyyn arvioon vaikutuksista SARS-CoV-2 -epidemian kulkuun ja rokotusten hyväksyttävyyttä arvioiviin kyselytutkimuksiin. Myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos ehdotti lausunnossaan 23.6.2021 sosiaali- ja terveysministeriölle, että koronarokotukset laajennetaan koskemaan kaikkia 12-15-vuotiaita. Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen 17.6.2021 antaman suosituksen mukaan riskiryhmiin kuuluvien 12-15-vuotiaiden rokotukset olivat jo käynnissä.

Yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan myös, että rokotusten ottaminen on vapaaehtoista. Alaikäinen voi itse päättää rokotamisesta, jos rokotteen antava terveydenhuollon ammattilainen arvioi, että hän ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee päättämään rokotuksestaan. Jos nuori ei halua tai ole kykenevä itse päättämään rokotuksestaan, koronarokotteen antamiseen tarvitaan huoltajien suostumus.

Oikeuskanslerin perustuslain 108 ja 112 §:ssä säädettyyn laillisuusvalvontatehtävään kuuluu, että oikeuskansleri saa ennen valtioneuvoston yleisistunnon päätöksentekoa käyttöönsä kaikki valtioneuvoston esittelyasiakirjat. Ennen valtioneuvoston yleisistuntoa oikeuskansleri tarkastaa, että esittelylistasta ja sen liiteasiakirjoista ilmenevän päätöksen tekemiselle ei ole oikeudellista estettä. Valtioneuvoston asetuksissa tarkastetaan erityisesti, että ne annetaan laissa säädetyn valtuuden nojalla ja että asetuksella ei ylitetä laissa asetuksen antamiselle säädettyä valtuutta. Valtioneuvoston asetuksen antaminen vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta 5.8.2021 ei ole antanut aihetta perustuslain 112 §:ssä tarkoitettuun huomautukseen.

Alaikäisen potilaan mielipide on potilaslain 7 §:n perusteella selvitettävä ja häntä on hoidettava yhteisymmärryksessä hänen kanssaan samalla tavalla kuin muitakin potilaita edellyttäen, että hän ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan. Myös ihmisoikeuksista ja biolääketieteestä tehdyn yleissopimuksen 6 artiklan 2 kohta velvoittaa ottamaan alaikäisen mielipiteen huomioon hänen ikäänsä ja kehitystasoaan vastaavasti. Edelleen lapsen oi-

keuksien sopimuksen 12 artikla velvoittaa takaamaan lapselle oikeuden vapaasti ilmaista näkemysensä häntä koskevissa asioissa ja ottamaan ne huomioon lapsen iän ja kehitystason mukaisesti. Alaikäisen mielipiteen ja toivomusten huomioon ottamiseen tietyin edellytyksin velvoittaa myös lapsen huollosta ja tapaamisesta annetun lain 4 §:n 2 momentti silloin, kun alaikäisen huoltaja tekee päätöksen alaikäisen henkilökohtaisista asioista. (apulaisoikeuskanslerin sijaisen ratkaisu OKV/2215/10/2021)

Edellä mainituissa säännöksissä on kysymys perustuslain 7 §:ssä perusoikeutena turvatusta itsemääräämisoikeudesta, jonka toteuttamiseen alaikäisten kohdalla myös perustuslain 6 §:n 3 momentti velvoittaa. Alaikäisen itsemääräämisoikeutta ja oikeutta ilmaista mielipiteensä hoitotoimenpiteeseen ja päättää hoidostaan säädetyin edellytyksin ei voida rajoittaa ilman siihen oikeuttavaa säännöstä. Arvion alaikäisen kykenevyydestä päättämään hoidostaan tekee yksittäisissä hoitotilanteissa terveydenhuollon ammattihenkilö. (OKV/2215/10/2021)

Totean vielä, että Nürnbergin säännöstö, johon kanteluissa on viitattu, koskee lääketieteellisiä kokeita, joista kanteluissa tarkoitettussa asiassa ei ole kyse.

Asiassa ei ole ilmennyt, että valtioneuvoston yleisistunto olisi päättäessään antaa kanteluissa tarkoitettun valtioneuvoston asetuksen vapaaehtoisista covid-19-rokotuksista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §:n muuttamisesta menetellyt lainvastaisesti tai virheellisesti, eikä kanteluiden perusteella ole muutoinkaan ilmennyt aihetta epäillä valvontavaltaani kuuluvaa tahoa lainvastaisesta menettelystä virkatoimessa.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Johanna Koivisto

**Asiakirjan sähköinen allekirjoitus
Elektronisk underskrift av dokument
Electronic signature of a document**

Asia / Sak / Case:

OKV/2198/10/2021

Valtioneuvoston asetus 12-15 vuotiaiden lasten oikeudesta itse päättää
koronarokotuksen ottamisesta

Asiakirja / Dokument / Document:

OKV/2198/10/2021-OKV-4

vastaus OKV/2198/10/2021 ym. VN:n asetus vapaaehtoisista covid-19-rokotteista
ja alaikäisten oikeus päättää rokotteen ot

Allekirjoitukset / Underskrifter / Signatures:

Allekirjoittaja Undertecknare Signed by	Allekirjoituspäivämäärä Datum för underskrift Date of signature	Varmenteen myöntäjä Certifikatutfärdare Certificate issued by
Puumalainen Mikko 912197984	2021-11-08T16:21:06	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Organisational Certificates - G3\ OK
Koivisto Johanna 91257546T	2021-11-08T15:43:16	C=FI, O=Vaestorekisterikeskus CA, OU=Organisaatiovarmenteet, CN=VRK CA for Organisational Certificates - G3\ OK

Sähköinen varmennetieto / Elektronisk certifikatuppgift / Electronic certificate information:

3fc17dcfb3ae33ae4345c7cc73ffad22138ed920c4e2a39513332bd6763b33cf